

Роль учителя у становленні гендерної ідентифікації підлітків

Н. М. Городнова,

Київський міський педагогічний

університет імені Б. Д. Грінченка

Важливим механізмом соціалізації є ідентифікація. Ідентифікація – це засвоєння норм і форм поведінки, людських відносин, що характерні для оточення індивіда – людей, батьків, учителів, однолітків. Дитина в процесі соціалізації ідентифікує себе з іншими людьми, переймає їхні погляди і накопичений життєвий досвід. Завдяки ідентифікації індивід набуває різних форм соціальної і статевої поведінки.

Гендерна ідентифікація пов'язана з такими поняттями, як статеві ролі, статеві ідентичність, статеві самосвідомість, статева поведінка тощо. Проблему формування індивідом себе як особистості певної статі впродовж тривалого часу психолого-педагогічна наука обминала, а шкільна система освіти, явно механічно розуміючи тезу «рівності статей», уніфікувала навчально-виховний процес, старанно не помічаючи такої органічно властивої дитині риси, як стать. Всі виховні заходи планувалися як поза статеві, скеровані на таку собі неіснуючу абстрактну персону. Відголосок такого підходу до виховання майбутніх жінок і чоловіків ми відчуваємо ще й тепер.

Тільки окремі науковці та прогресивні педагоги висловлювались на користь статевого виховання, але до їх поодиноких голосів мало прислухалася державна система, яка звикла мати справу з уніфікованою особистістю.

Так, В. А. Сухомлинський привертав увагу до цієї проблеми, твердячи, що: «Повноцінне виховання не можливе без врахування того, що кожний шкільний колектив складається з представників двох частин роду людського. Від моральної культури стосунків між дівчатками і хлопчиками залежить моральна культура усього нашого суспільства, щастя та благополуччя нових поколінь. Моральна, етична, естетична зрілість, яку ми повинні сформувати в школі, виявляється насамперед у тому, наскільки усвідомили наші вихованці в роки шкільного життя ту важливу істину, що і фізично, і духовно вони повинні бути дійсними чоловіками і дійсними жінками».

В наш час, коли парадигма шкільної освіти змінилася докорінно, коли на перший план виходить дійсна гуманізація навчання, а сам процес навчання та виховання набуває характеристик особистісно орієнтованої діяльності, з боку вчителів відчувається активна потреба в глибоких знаннях про проблеми психосексуального розвитку дітей та підлітків, становлення їх гендерної ідентифікації.

Ми виходимо з твердження, що підлітковий вік є сензитивним для становлення якісно нових утворень, з'являються елементи дорослості, самосвідомості, нові способи взаємодії з найближчим соціумом.

Крім того, підлітковий вік - це час, коли підліток змушений вибрати себе, своє власне Его, створити власну Я-концепцію таку, яку сам бажає і на яку здатен, повинен визначитися у власній статеворольовій ідентичності, адже незабаром він стане чоловіком чи дружиною, батьком чи матір'ю.

В процесі вирішення різноманітних педагогічних завдань, у спілкуванні з учнями вчитель підготовляє умови для статорольової ідентифікації учнів.

У нашій роботі ми взяли за мету дослідити діяльність вчителя у більш широкому психолого-педагогічному контексті, неідентичному традиційному розумінню поняття «педагогічна діяльність», оскільки мова піде про навчання, але про навчання особливе, специфічне, - про передачу елементів гендерної свідомості від учителя - учням. Зауважимо, зокрема, що мова йде не про сексуально-просвітницьку роботу серед підлітків, а про роль учителя у становленні статорольової свідомості учня.

Щоб збагнути, в чому особливість цієї діяльності вчителя, варто дати їй більш розгорнуту характеристику, виокремивши такі особливості. Отже, на нашу думку, існує дві категорії вчителів, які ми умовно визначили як «гендерно-нейтральних» та «гендерно-чутливих» залежно від того, наскільки свідомий і цілеспрямований наявний гендерний аспект у їхній педагогічній діяльності. Основним критерієм цього поділу є сприймання учня як «позастаторольової» істоти - або ж як представника певної статі.

Навчання гендерної свідомості може розглядатись як «побічний продукт» навчальної і комунікативної взаємодії в системі «вчитель-учень», оскільки само по собі воно не закладене в жоден з навчальних

планів, програму чи підручник. Сам процес навчання ніким не контролюється, але в результаті такої взаємодії відбувається трансляція гендерних стереотипів. Починаючи від особливостей зовнішності різних статей - закінчуючи гендерним аспектом професійної самовизначеності.

Ефективність цього впливу пов'язана насамперед з тим, наскільки сам учитель усвідомлює і приймає свою статеву належність.

Передача вчителями учням певних статеворольових уявлень обумовлена тим, що і вчителі, і учні живуть і взаємодіють в рамках суспільної гендерної культури, а дорослі бачать своє завдання в тому, щоб навчити дітей такої поведінки, яка найбільш відповідна їх статі, і таким чином підготувати їх до дорослого життя.

1. *Блонский П. П.* Очерки детской сексуальности // Избранные педагогические и психологические сочинения. - Т. 1. - М.: Педагогика, 1979, - С. 202-277.

2. *Виготский Л. С.* Педагогическая психология. - М.: Педагогика, 1991. - 480 с.

3. *Городнова Н. М.* Проблеми статеворольової соціалізації підлітків у сучасній школі - Неперервна професійна освіта: теорія і практика // Науково-методичний журнал. - 2001. – № 3. - С. 56-63.